

Az Európai Könyvtár – hozzáférés az európai nemzeti könyvtárak gyűjteményeihez

Az Európai Könyvtár (*The European Library*) ingyenes hozzáférést kínál 48 európai nemzeti könyvtár forrásaihoz – könyvekhez, fényképekhez, térképekhez, hang- és videofelvételekhez egyaránt. A projekt résztvevői az Európai Tanács tagállamait képviselő Európai Nemzeti Könyvtárak Konferenciájának (*Conference of European National Libraries* = CENL) tagjai. A CENL (<http://www.cenl.org/>) célja, hogy erősítse és elősegítse a nemzeti könyvtárak szerepét Európában. Az Európai Könyvtár működését a CENL biztosítja és támogatja. Központja a Holland Nemzeti Könyvtár (*Koninklijke Bibliotheek*, <http://www.kb.nl/index-en.html>).

Előzmények

Az Európai Könyvtár előzményei között elsőként a 10 éve indult GABRIEL (*Gateway and Bridge to European National Libraries*) projektet kell megemlíteni, amelynek legfőbb eredménye az európai nemzeti könyvtárak egységes honlapjának létrehozása volt. A honlap információt szolgáltatott az egyes könyvtárakról, és hozzáférést nyújtott online katalógusaikhoz.

A GABRIEL sikereire építve 2001 és 2004 között a TEL (*The European Library*) projekt keretében folytatták a közös munkát a nemzeti könyvtárak. A – részben az Európai Bizottság által finanszírozott – TEL célja az volt, hogy egyfajta keretet adjon a kulcsfontosságú európai gyűjteményekhez való hozzáférésnek. A részt vevő könyvtáraknak sikerült lerakniuk egy későbbi, páneurópai digitális könyvtár alapjait, meghatározva annak legfontosabb (elvárt) ismérveit és a létrehozásához szükséges tennivalókat, és megegyeztek abban is, hogy a projektet folytatják, mégpedig a Holland Nemzeti Könyvtár vezetésével.

Tartalomfejlesztés

A TEL projekt kilenc résztvevője hamar felismerte, hogy a siker érdekében újabb könyvtárakat kell bevonni a projektbe, így már 2005-ben elkezdték a teljes jogú tagkönyvtárak számának növelését. (A teljes tagság azt jelenti, hogy az adott nemzeti könyvtár gyűjteményei kereshetővé válnak az Európai Könyvtárban.) A fejlesztések pénzügyi háttérét a CENL, az Európai Bizottság és a Swiss Agency for Development and Cooperation (<http://www.sdc.admin.ch/>) nyújtotta. 2005 és 2007 között a TEL-ME-MOR projekt révén az EU új, 2004-ben csatlakozott tagállamainak nemzeti könyvtárai, 2008-ban pedig kilenc további uniós, illetve az Európai Szabadkereskedelmi Egyezményhez tartozó ország nemzeti könyvtárai csatlakoztak a projekthez. 2007 és 2009 között a TELplus projekt révén a bolgár és a román nemzeti könyvtár gyűjteményei is elérhetőek lettek az Európai Könyvtárban.

A szolgáltatás lényege tehát a következő: a Keresés gombra kattintást követően az európai nemzeti könyvtárak által hozzáférhetővé tett mintegy 150 millió rekordot végignézi a keresőmotor, majd a találatokat a lelőhelyek megadásával listázza. Digitális dokumentumok esetében természetesen, magához az elektronikus tartalomhoz lehet hozzáférni. (Ezek száma folyamatosan növekszik: a tervek szerint az elkövetkező két évben további 20 millió oldalnyi digitalizált állomány lesz elérhető az Európai Könyvtárban.)

Nemzetközi interoperabilitás és a szabványok használata

A metaadatok és a technikai szabványok meghatározása alapvető fontosságú volt már a projekt elején. Az ehhez szükséges első feladatokat már a TEL projekt keretében elvégezték a tagkönyvtárak

(*Work Package 3 = WP3*). Létrehoztak egy ún. *Metaadat Munkacsoportot* is (*Metadata Working Group*), amelybe a nemzeti könyvtárak saját szakértőiket delegálták.

Ebben az időben fejlesztették ki a „DC-Lib” szabványt is (*Dublin Core Library Application Profile*), amely elvben jó alapot adott volna az Európai Könyvtár metaadatokra vonatkozó szabványainak kialakításához is. A TEL végső döntése azonban az lett, hogy a DC-Lib alapján saját alkalmazási profilokat (*European Library Application Profiles*) hoznak létre, egyet az egyes könyvtári objektumoknak, egyet pedig a gyűjteményeknek a leírásához. Ez később sokat segített az Európai Könyvtár projekt résztvevőinek is: számos TEL-kifejezés alkalmazása révén speciális funkciókat is megtudtak valósítani. Például a *RecordID* kifejezés mögötti információ a portálon az *Availability at library* funkciónak felel meg, vagyis pontosan azonosítja a dokumentumot birtokló könyvtárat.

Az alkalmazási profilok karbantartása és továbbfejlesztése folyamatos munkát igényel, amit a Metaadat Munkacsoport végez el, vagyis a profilok révén oldják meg, hogy a portál megfeleljen a funkcionális elvárásoknak. (Számos felhasználó kérte például, hogy kereséseiket szűkíthessék a digitális gyűjteményekre. Ennek megoldása érdekében egy új metaadat-kifejezést kellett hozzáadni a gyűjtemények deskriptoraihoz.)

A projektben részt vevő nemzeti könyvtárak irodája (*The European Library Office* – http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/about_us/aboutuslocation_en.html) nyújt folyamatos támogatást két saját fejlesztésű eszköz segítségével. Az első az ún. „Kézikönyv” (*The European Library Handbook* –

<http://www.theeuropeanlibrary.org/handbook/form.php?ref=handbook.php>), egy online oktatási segédlet ahhoz, hogy a könyvtárak meghatározhassák, mely gyűjteményeik alkalmasak arra, hogy a könyvtár részévé váljanak (*Including my collections*); technikai segítséget nyújt azokról a gyűjtemény-hozzáférési módokról, amelyeket a könyvtár támogat (*Accessing my collections*); információt nyújt a dokumentumok, illetve a gyűjtemények interoperabilitásával kapcsolatban (*Preparing my metadata*, illetve *Describing my collections*); és végül támogatást nyújt a könyvtáraknak saját, nemzeti nyelvű interfészük elkészítéséhez (*Maintaining the interface*).

A másik központi segítség az ún. metaadat-regisztrár (*The European Library Metadata Register* – <http://www.theeuropeanlibrary.org/handbook/form.php?ref=mdregistry.php>), amely tárolja és leírja az alkalmazási profilokban használt összes metaadat-kifejezést.

Az Európai Könyvtár szakemberei részt vesznek az új ISO-szabvány létrehozásában is, amely a gyűjtemények nemzetközi azonosítási rendszerének kialakítását célozta meg (*International Standard Collection Identifier*).

Adaptálták az *OAI-PMH* protokollt (*Open Archive Initiative's Protocol for Metadata Harvesting*) is, amelynek célja a metaadatok cseréjének megkönnyítése a forrásgyűjtemény (pl. egy nemzeti könyvtár) és a célgyűjtemény (pl. az Európai Könyvtár) között.

Szolgáltatások

A portál által kínált szolgáltatások fejlesztése kiterjedt felhasználói felméréseken alapul, de létrehoztak egy *Felhasználói Tanácsadó Testületet* (*Users Advisory Board*) is, amelynek tagjai (digitális könyvtári szakemberek) nagy segítséget jelentenek a portál jövőjének meghatározásához. (Jó példa arra, hogy a felhasználói véleményeket igyekeznek figyelembe venni: a portál interfészének megjelenítése az egyes nemzeti nyelveken. A magyar interfész elérhetősége:

<http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/hu/index.html>.)

Az újabb fejlesztések közé tartozik a különböző képi anyagoknak a portálon való megjelenése, illetve az ún. online kiállítási terület, amelyen keresztül a felhasználók megismerkedhetnek az egyes nemzeti könyvtárak épületével

(<http://www.theeuropeanlibrary.org/exhibition/buildings/>), történelmével és kincseivel (<http://www.theeuropeanlibrary.org/exhibition/treasures/>).

A felhasználókat többnyelvű kezelési útmutató, illetve annak videóverziója segíti (ez utóbbi jelenleg csak angolul). Elérhetősége:

http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/services/video_userguide.html.

A Mini-Library

(http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/services/services_en.html#mini) az Európai

Könyvtár keresődobozának kicsinyített változataként működik. Rajta keresztül bizonyos gyűjteményekhez lehet hozzáférni, meghatározható vele az interfész nyelve, és módosítható a keresődoboz megjelenítése.

A könyvtárosok számára készülő ingyenes *Hírlevél* (Newsletter – http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/newsletter/newsletter_en.html) pedig sorra bemutatja az egyes könyvtárakat és főbb kiállításait.

További információ:

- Fleur Stigter:
fleur.stigter@TheEuropeanLibrary.org
- <http://www.TheEuropeanLibrary.org>

- Gyűjtemények:
http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/collections_all.html
- Tagkönyvtárak:
http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/libraries/map_en.html
- A szervezetről:
http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/about_us/aboutus_en.html

/STIGTER, Fleur – CHAMBERS, Sally – EDWARDS, Louise: The European Library – gateway to the resources of Europe's national libraries. = IFLA Journal, 34. köt. 3. sz. 2008. október. p. 256–265./

(Kovácsné Koreny Ágnes)